

daad en gedachte

ORGAAN GEWIJD AAN DE PROBLEMEN
VAN DE ZELFSTANDIGE ARBEIDERSSTRIJD

23ste JAARGANG, No. 12, DECEMBER 1987

DAAD EN GEDACHTE

Bij elke bijzondere handeling gaat het denken aan het doen vooraf. Bij het handelen van klassen of massa's blijkt de betekenis van het handelen pas achteraf. Hier gaat de daad vooraf aan het begrip.

Theo Maassen

ORGAAN GEWIJD AAN DE PROBLEMEN
VAN DE ZELFSTANDIGE ARBEIDERSSTRIJD

GEEN VASTE ABONNEMENTSPRIJS

DE UITGAVE ZAL WORDEN BEKOSTIGD UIT
VRIJWILLIGE BIJDRAGEN

Redaktie en administratie:

Schouw 48-11

8232 BD Lelystad

DENG XIAOPING LEGT HOOGSTE FUNKTIES NEER MAAR ZIJN POLITIEK WORDT VOORTGEZET

Het dertiende nationale kongres van de Chinese ‚kommunistische‘ partij is op de eerste dag van de vorige maand geëindigd. Het resultaat van de beraadslagingen kan als volgt worden samengevat: China's ‚sterke man‘ Deng Xiaoping heeft al z'n belangrijke functies op één na neergelegd, maar zijn politiek zal, zo mogelijk in versneld tempo, worden voortgezet en Dengs positie blijft onaangetast. Het betekent, dat dit partijkongres, een bijeenkomst waarop de economische en politieke koers voor de komende vijf jaar wordt uitgezet, precies zo verlopen is als men verwachten mocht.

Ruim een jaar geleden, op 9 oktober 1986, konkludeerde de *Far Eastern Economic Review*, dat de werkelijke macht in China hoe langer hoe meer verschuift van de partij- en vakbondsfunktionarissen naar de nieuwe managersklasse. De vroeger machtige bureaukraten, zo zette het blad uiteen, probeerde het kleine beetje invloed waarover ze nog beschikten te gebruiken voor het behoud van hun machtspositie. Dat lukte een tijdlang, totdat de managers er in slaagden de steun van hoge partijfunktionarissen te verkrijgen. Door bureaukraten van hun post ontheven managers kregen toen hun vroegere functies terug.

De *Far Eastern Economic Review* citeerde de woorden van de eerste secretaris van de partij in de provincie Hoenan, die verklaard had: „De fabrieksdirekteur die direkt afhankelijk is van en verantwoording verschuldigd is aan het partijkomitee is een figuur die onbestaanbaar is geworden. De zelfstandigheid van de bedrijven is nodig om de socialistische warenproduktie te ontwikkelen....” Wat hij verkondigde liet aan duidelijkheid niets te wensen over, ook al heeft warenproduktie natuurlijk niets met socialisme te maken.

In het bewuste nummer van genoemd blad werd een reeks van artikelen gepubliceerd die met elkaar een uitstekend beeld gaven van de nog steeds aan de gang zijnde strijd tussen de Chinese managers en de Chinese partijbureaucratie. „Managers”, zo kon men daar lezen, „zijn er heilig van overtuigd, dat de staatsbedrijven veel efficiënter en veel winstgevender zouden kunnen produceren indien bepaalde hervormingen zouden worden doorgevoerd.” Het blad betoogde vervolgens, dat dit minder een kwestie van ‚geloof‘, dan wel een kwestie van de praktijk was: „De nieuwe managers rationaliseren niet alleen en ze

hergroeperen niet alleen de beschikbare arbeidskrachten, maar ze voeren ook nieuwigheden in, zoals bijvoorbeeld een relatie tussen lonen, premies en produktiviteit." De *Far Eastern Economic Review* konkludeerde, dat de strijd tussen managers en bureaucraten voortdurend eindigt in het voordeel van de managers.

Op het moment dat het blad deze konklusie trok waren de Chinese studenten nog niet de straat op gegaan om te demonstreren voor meer democratisering, was premier en partijvoorzitter Hu Yaobang nog niet tot aftreden gedwongen en was er nog geen sprake van een campagne tegen 'bourgeois-liberalisme'. In januari van dit jaar scheen het vele waarnemers toe, dat de konklusie wat voorbarig was geweest. Nog geen tien maanden later werd genoemde campagne door waarnemend partijleider Zhao Ziyang in zijn openingstoespraak tot het kongres nog wel terloops genoemd, maar was het iedereen inmiddels al duidelijk geworden, dat ze op sterven na dood was. Het was met haar precies eender gegaan als met de campagne tegen de 'geestelijke verontreiniging' die in 1983 werd gelanceerd, maar waarvan sedertdien nauwelijks meer iets werd vernomen.

Vijf jaar geleden, op 1 september 1982, noemde Deng Xiaoping het twaalfde partijkongres een van de belangrijkste bijeenkomsten sedert 1945. Hij voorspelde toen, dat de jaren '80 een belangrijke periode zouden gaan vormen in de Chinese geschiedenis. Het jongste, dertiende, partijkongres is, zij het niet door Deng zelf maar door waarnemers, nog van groter betekenis genoemd. In feite echter hebben de beraadslagingen en de genomen besluiten alleen maar aangetoond, dat ook ditmaal het gevecht tussen managers en bureaucraten — of om het met andere woorden te zeggen: tussen hervormers en partijka- ders — in het voordeel van de managers is geëindigd. Verrassingen heeft het kongres alleen maar opgeleverd voor diegenen die na het aftreden van Hu Yaobang een terugdraaien van de hervormingspolitiek (lees: een verzwakking van de positie der managers) in het verschiet zagen. Precies het tegendeel is het geval en dat niet doordat Deng de sterke man in China blijft. Het is omgekeerd: doordat de macht van de Chinese managers nog altijd toeneemt is de invloed van Deng Xiaoping nog in geen enkel opzicht verminderd. De afzetting van Hu Yaobang is geen keerpunt gebleken en de daarna verstreken maanden blijken niet meer te zijn geweest dan een adempauze.

In maart j.l. werd in China een nationaal volkskongres gehouden. Daar werden economische maatregelen besproken, die op het eerste gezicht nogal gematigd waren en over politieke hervormingen of wijzigingen in de partij-ideologie (zoals bijvoorbeeld eerder door Hu Yaobang verwoord) werd in alle talen gezwegen. Het partijkongres van eind oktober j.l. bood een ander beeld. Daar werd namelijk door Zhao Ziyang betoogd, dat een hervorming van de politieke structuur de voorwaarde vormt voor een hervorming van de economische structuur. Wij zien het anders! Als Zhao Ziyang gelijk zou hebben, is het niet goed te begrijpen dat er in maart van deze voorwaarde niet werd gerept. Begrijpelijk wordt dat wél wanneer men zich er rekenschap van geeft, dat de noodzaak van politieke hervormingen zich pas aandient tengevolge van economische ontwikkelingen die vervolgens hoe langer hoe meer hun stempel drukken op de gehele maatschappelijke structuur.

In verband met dit alles mag het typerend heten, dat westerse verslaggevers de 'in een donkerblauw westers pak geklede Zhao' . . . ,als een internationale georiënteerde manager' 1) hebben ervaren en dat zij hem 'een heel andere verschijning' vonden 'dan de oude in Mao-pak gestoken revolutionairen die nu uit de voorste gelederen van de partijtop zijn verdwenen'. Zhao, aldus deze journalisten, 'is een exponent van de nieuwe generatie voor wie de marxistische ideologie een minder belangrijke plaats inneemt dan het in praktijk

1) Wij citeren uit een artikel in *De Volkskrant* van 3 november j.l. waarin gebruik werd gemaakt van informatie, afkomstig van de verslaggevers van het Franse persbureau AFP en het Amerikaanse persbureau AP.

brengen van ambitieuze plannen om de Chinese economie meer marktgericht en efficiënter te maken.' Dat de ideologie van de Chinese partij met marxisme niets te maken heeft en dat de verslaggevers dat onder andere hadden kunnen leren van een Chinakenner als Simon Leys, zullen we hun maar niet al te kwalijk nemen. Dergelijke ongefundeerde uitlatingen doen tenslotte weinig af aan de scherpte van hun waarnemingen, die er weinig twijfel over laten bestaan wat of er in China aan de hand is.

Wie let op de loopbaan van Zhao Ziyang verkeert geen moment in het ongewisse welke klasse hij vertegenwoordigt. Net als Deng Xiaoping werd ook Zhao al direkt in het begin van de zogenaamde 'kulturele revolutie' weggezuiverd vanwege zijn 'kapitalistische sympathieën' 2). Jarenlang was hij naar het platteland verbannen maar toen in de strijd om de macht tussen bureaukraten en managers de kansen begonnen te keren werd hij eerst partijsekretaris in Binnen-Mongolië en vervolgens gouverneur van de provincie Sichuan. In die functie ontmantelde hij de landbouwkommunes en stelde hij de boeren in staat om eigen initiatieven te ontplooien. In 1979 verklaarde hij: „Alle economische systemen en gebruiken die de produktieve krachten in hun ontwikkeling remmen dienen te worden afgeschaft.” Een dergelijk 'program' onderscheidt zich in niets van dat van zijn voorganger Deng, die dan ook als Zhao's leermeester wordt beschouwd.

Dat juist leerling Zhao de opvolger van leermeester Deng geworden is, betekent dat er geen ingerijpende wijziging van de sinds jaren gevolgde koers op handen is, evenmin als er van het aftreden van leerling Hu Yaobang in januari zulk een koerswijziging viel af te leiden. De verjonging van de partijtop, die het resultaat van het dertiende partijcongres is geweest, de inkimping van het bureaukratische apparaat die – naar wordt aangenomen – van dit kongres het gevolg zal zijn, ze zijn in de loop van vele jaren door Deng Xiaoping bepleit. Wie kennis heeft genomen van zijn voornaamste artikelen en redevoeringen uit de afgelopen twaalf jaar 3), zal moeten toestemmen dat hij daarop in zeer voorzichtige bewoordingen eerst, vervolgens met steeds meer nadruk, onophoudelijk heeft aangedrongen. Het is zijn behoedzaamheid, zijn buitengewoon handig en taktisch manoeuvreren, waaraan hij het te danken heeft, dat hij de toenemende invloed van de door hem vertegenwoordigde managersklasse ook politiek gestalte kon geven. Het waren vanzelfsprekend de (wisselende) machtsverhoudingen die hem tot deze behoedzaamheid en tot taktisch manoeuvreren noodzaakten. Dergelijke taktische bekwaamheden schijnt Zhao Ziyang in veel grotere mate te bezitten dan Hu Yaobang, die oorspronkelijk bestemd scheen om (althans formeel) de plaats van Deng Xiaoping in te nemen. Dat, wil het ons voorkomen, is de werkelijke reden geweest dat hij in het begin van dit jaar tot aftreden werd gedwongen. De wil tot radikale hervormingen bezit Zhao niet minder dan Hu, die overigens opnieuw als lid van het Politbureau is bevestigd, wat een duidelijk bewijs vormt, dat aan een terugdraaienen van de onder Deng verwezenlijkte hervormingen niet hoeft te worden gedacht.

- 2) We gebruiken hier de formule die door de maoïstische bureaukraten werd gehanteerd en laten buiten beschouwing dat er zowel onder hun heerschappij als onder die van de managers van kapitalisme sprake was en is.
- 3) De bedoelde redevoeringen en opstellen van Deng zijn verzameld in de in 1984 in Peking in de Engelse taal uitgegeven *Selected Works of Deng Xiaoping*.

GUNST NOG AN TOE, DIE ARME BEATRIX TOCH

Op 14 oktober j.l. lazen wij in *De Volkskrant* een bericht, dat gemaakt heeft dat wij onze ogen hebben uitgewreven. Het vermeldde niets meer of minder, dan dat koningin Beatrix de laatste jaren de meest getroffen uitkeringsgerechtigde zou zijn. Sinds 1981 zou haar uitkering met 1,5 pct. zijn gestegen terwijl het minimumloon, de bijstandsuitkeringen en de AOW in die periode netto met 7,5 pct. omhoog waren gegaan.

Gunst nog an toe, zeggen wij, die arme Beatrix toch! Je zal toch maar zo zwaar getroffen zijn, dat je inkomen in zes jaar tijd met slechts anderhalf pct. van zo'n acht à negen ton (inderdaad: f 800.000 à f 900.000, u leest het goed) oftewel zo'n f 12.000 à f 13.500 toeneemt. Dat steekt dan maar toch bijzonder schriek af bij een bijstandsmoeder, die maar liefst 7,5 pct. van pakweg f 16.000 ('s jaars) oftewel afgerond f 1200 erbij heeft gekregen in dezelfde tijd.

Die zo sterk 'bevoorrechte' bijstandsmoeder moet van wat zij ontvangt alles en alles bekostigen. Beatrix niet. Die krijgt, ter dekking van haar onkosten, waaronder die van haar uitgaven voor haar personeel, nog eens f 4,9 miljoen er bovenop.

Overigens: het is niet *De Volkskrant* die het in z'n hoofd heeft gekregen om de inkomsten van Beatrix met die van de minimumleiders in onze samenleving te vergelijken. Dat gebeurde tijdens een debat in de Tweede Kamer. Premier Lubbers (ook zo'n 'arme sloeber', zoals ieder weet) keerde zich daar tegen een motie, waarmee werd beoogd het inkomen van het staatshoofd niet te verhogen. Hij voelde daar niets voor, zei hij, omdat dat inkomen de afgelopen jaren maar 'weinig' was gestegen. Politici, zo blijkt opnieuw, plegen altijd weer 1,5 pct. van bijna een miljoen 'weinig' te vinden, 7,5 pct. van een schijntje daarentegen 'veel' wanneer het om het schijntje gaat, dat men de allerarmsten gunt. Of moeten we misschien misgunt zeggen?

Het lijkt er op. Wat dacht u anders van een minister die de salarissen van de goedbetaalde topambtenaren beduidend wil verhogen, die van de slechtst betaalde ambtenaren daarentegen nauwelijks?. U verwonder zich, dat men het zelfs maar heeft durven voorstellen? Als er van een dergelijke verwondering bij u sprake is lezer, geeft u blijk de heren ministers slecht te kennen.

— o —

NOG EVENTJES OVER „HET VODJE PAPIER”

In het augustusnummer van *Daad en Gedachte* schreven wij over een korte werkonderbreking in de vestiging van een Japans bedrijf in Zuid-Wales in Groot-Brittannië. Wat deze aktie van het personeel belangwekkend maakte, was het feit dat de direktie met de enige door haar officieel erkende vakbond, de E.E.T.P.U. van de elektriciëns, een zogenaamde 'no-strike' (géén staking) overeenkomst had afgesloten. Toen puntje bij paaltje kwam, dat wil zeggen toen de arbeiders geen andere mogelijkheid zagen om aan hun eisen kracht bij te zetten dan door een staking, bleek de overeenkomst van het bedrijf met de bond niet meer dan een vodje papier. De arbeiders voelden zich door de afspraken die hun zogenaamde 'leiders' hadden gemaakt in geen enkel opzicht gebonden. Wij willen hier op de desbetreffende aktie nog even terugkomen, omdat ons inmiddels daaromtrent meer bijzonderheden hebben bereikt.

Het Japanse bedrijf dat door de aktie werd getroffen was de firma Hitachi, een fabriek die elektronika produceert. Het gebeurde begin juli, nadat er al onderhandelingen sedert

april over de lonen aan de gang waren, zonder enig zicht op een tastbaar resultaat. Om dat af te dwingen besloot het personeel tot een zogenaamde ‚sit-in‘ in het bedrijfsrestaurant. Op het tijdstip dat de middagpauze was afgelopen bleef men er zitten en wel gedurende meer dan een uur.

De ‚*joint management-employees company members‘ board*‘ – een lichaam dat weliswaar niet precies hetzelfde is als de ondernemingsraad bij ons, doch daarmee niettemin kan worden vergeleken – had, toen de onderhandelingen zich voortsleepten, het advies uitgebracht om een verhoging van het basisloon met 8 pct. toe te kennen. Maar eind juni, begin juli maakte de directie bekend, dat zij dit advies niet zou volgen. Daarop verlengden de boze personeelsleden de middagpauze met zo‘n negentig minuten.

De arbeiders eisten een onderhoud met zowel de bedrijfsleiding als met de vertegenwoordigers van ‚hun‘ bond. De personeelschef en een EETPU-bestuurder die heel toevallig die dag in de fabriek op bezoek was, omdat er op enigszins plechtige wijze de eerste steen voor een uitbreiding zou worden gelegd (voor zoets zijn de bonzen eerder present dan wanneer de belangen van de leden in het geding zijn), spraken de arbeiders toe. Nadere gegevens omtrent hetgeen ze zeiden staan ons niet ter beschikking, maar het kost ons weinig moeite om het ons voor te stellen.

Hoe het ook zij, de volgende dag reeds staken Hitachi en de bond de hoofden bij elkaar. Onder de indruk van de aktie stelde het management een verhoging van de basislonen met 5,5 pct. voor. Daarnaast zouden de prestatietoelagen nog eens met 1,5 pct. worden verhoogd. Toen de bond over dat voorstel een stemming organiseerde bleek het aanbod te worden verworpen. Daarop begonnen de bedrijfsleiding en de onderhandelaars van de bond opnieuw met elkaar te overleggen. Tenslotte kwam er een voor de arbeiders voordeliger kompromis uit de bus, maar niet als gevolg van de direkte onderhandelingen tussen de twee partijen maar via een gereguleerde arbitrage.

– o –

OOK JARUZELSKI KONDIGT HERVORMINGEN AAN

Begin oktober kondigde de Poolse leider Jaruzelski ingrijpende economische en politieke hervormingen aan. Enkele dagen later slechts kwam het Centraal Comité van de Poolse ‚Arbeiderspartij‘ bijeen om de desbetreffende plannen te bespreken. Op 10 oktober ging het Poolse parlement akkoord met een voorstel om deze door middel van een referendum te onderwerpen aan de goedkeuring van de bevolking. In het parlement verklaarde de Poolse premier Zbigniew Messner, dat de ‚perestrojka‘ (hervorming) van de Russen de Poolse plannenmakers tot voorbeeld had gediend. Eerder verklaarde Jaruzelski: „Wij hebben ons verwijderd van de periode dat ook gematigde kritiek tot allergische en niet zelden repressieve reacties leidde.” Onderdeel van de aangekondigde hervormingen bleek onder meer, dat in het vervolg ook oppositiepartijen zullen worden toegestaan. De zogenaamde ‚Arbeiderspartij‘ zal niet langer het monopolie op het landsbestuur hebben. Het is vooral dit onderdeel van de hervormingen waarop een deel van de westerse pers in hoofdzaak zijn aandacht heeft gericht.

„Jaruzelski”, zo scheef *De Volkskrant*, „heeft besloten het gezag van de Arbeiderspartij te herstellen door de invloed van de communisten in de maatschappij terug te dringen.” Dat is zuiver een politieke verklaring voor de in het uitzicht gestelde veranderingen. De – door genoemd ochtendblad ook uitgesproken – konklusie ervan luidt, dat „er demokratisering nodig is om economische hervormingen door te voeren.” Bij

een dergelijke kijk op de zaak wordt aan het k a r a k t e r van de hervormingen in kwestie nauwelijks aandacht besteed. Afgezien daarvan is onze visie op de jongste ontwikkelingen in Polen een totaal andere. Wij beschouwen de politieke hervormingen niet als voorwaarden voor de economische, wij zien de wijzigingen in de Poolse politiek als het logische g e v o l g van zich onweerstaanbaar aandienende, onvermijdelijke economische veranderingen.

Die economische veranderingen gaan onder meer in de richting van een vermindering van de overheidsbemoeiing, een stimulering van de 'markteconomie', een rendabeler bedrijfsvoering en een grotere betekenis van het privaatbezit. In het parlement zei premier Messner: „Tot nog toe wordt dit systeem in verband begracht met een ontwikkelingsvorm van de kapitalistische wereld, maar we zijn er van overtuigd, dat de vorm er niet toe doet.” Wij zijn het eens met Messner's opmerking over wat hij 'de vorm' noemt, maar met dien verstande dat wij voor het overige een opvatting huldigen, die precies tegenovergesteld is aan de zijne. Wat, zo menen wij, tot dusver ook de politieke en ideologische v o r m e n mogen zijn geweest die men in Polen kon aantreffen, ze deden totaal niets af aan het feit, dat er geproduceerd werd op basis van de l o o n a r b e i d, dat de Poolse maatschappij een w a r e n m a t s c h a p p i j was en dat derhalve het productieproces in Polen als k a p i t a l i s t i s c h moest worden gekarakteriseerd.

De ontwikkeling van dit Poolse kapitalisme heeft, evenals de kapitalistische ontwikkeling elders in Oosteuropa, in Rusland in de eerste plaats, geleid tot de vorming van een nieuwe klasse van managers. Naarmate deze klasse in betekenis won, werden de – historisch gegroeide – politieke verhoudingen van het jongste verleden hoe langer hoe meer als knellende banden ervaren, als een lastig korset waarvan men zich op een gegeven moment diende te bevrijden. Het doorsnijden van die knellende banden betekent niet, dat er met het tot nu toe bestaande economische stelsel wordt gebroken. Als Messner betoogt, dat „de industrie zich uitsluitend op w i n s t moet concentreren”, dan wil dat niet zeggen, dat er nieuwe wegen worden ingeslagen. Het betekent, dat er verder wordt gegaan op de tot dusver afgelegde weg, dat men door blijft gaan op de weg van het kapitalisme.

Wat dient men zich er bij voor te stellen als wij van 'knellende banden' spreken? Dit, wat onlangs ronduit geschreven werd in het officiële Poolse weekblad *Politika*, namelijk dat als gevolg van de bestaande v o r m e n de Poolse economie „op z'n laatste benen loopt en het allemaal dreigde te eindigen in een ruïne.” Vandaar, dat er aan het op 29 november te houden referendum een campagne vooraf zal gaan om de bevolking ervan te overtuigen dat er geen alternatief is voor de aangekondigde hervormingen. Inderdaad, wij hebben ze hierboven niet voor niets onvermijdelijk genoemd.

De onvermijdelijke economische hervormingen zullen, zo stelden we zopas, vanzelf tot politieke hervormingen leiden. In dat licht moet men de kontakten zien, die de regering gezocht heeft met het officieel nog steeds verboden vakbond *Solidarność*. Ze zijn typerend, niet voor de aard van de politieke hervormingen, maar voor de wezenlijke betekenis van genoemd vakverbond. Wat *Solidarność* was en wilde zijn, was nooit iets anders dan het instituut, dat als verkoopcentrale van de waar arbeidskracht een 'bemiddelende' rol wilde vervullen tussen loonarbeid en kapitaal, een rol die in de kapitalistische maatschappij vervuld moet worden.

Jaruzelski en de overige leden van de Poolse regering weten dat heel goed. Het is niet omdat zij dit ontkenden, dat in december 1981 de staat van beleg werd afgekondigd. *Solidarność* werd toen verboden omdat de Poolse arbeiders zich van het bestaan ervan wat anders voorstelden, bij hun optreden bezig waren de grenzen te overschrijden die het vakverbond zichzelf had gesteld. Waaraan het bewind destijds een einde wilde maken was niet zozeer *Solidarność* dan wel het (verkeerde) beeld ervan, dat in de hoofden van velen leefde en dat, merkwaardigerwijze, die velen hoe langer hoe meer met *Solidarność* in konflikt

bracht. Dat er van een dergelijk konflikt sprake was kan moeilijk worden ontkend. Het Franse dagblad *Le Monde* publiceerde ooit een interview met een in Frankrijk vertoevende en daar na 13 december '81 gebleven funktionaris van *Solidarność*. Die liet er geen twijfel over bestaan, dat de tegenstelling tussen de Poolse arbeiders en dit vakverbond zich in de weken vóór de afkondiging van de staat van beleg voortdurend verscherpte en dat dientengevolge delen van de Poolse arbeidersklasse zich daarvan ook bewust begonnen te worden. De geïnterviewde had, zo vertelde hij, in één van de Poolse staalbedrijven destijds gesprekken beluisterd, waaruit bleek, dat de arbeiders daar zich niet meer aan de gematigde richtlijnen van *Solidarność* wensten te storen en deze organisatie niet langer als hun vertegenwoordiging beschouwden.

Om tot het heden terug te keren: de toenadering van de Poolse autoriteiten heeft binnen *Solidarność* tot zeer uiteenlopende reacties geleid. Afgaande op het ondergrondse blad *Tygodnik Mazowsze* is er daar een discussie aan de gang over de toekomstige oriëntatie en over de vraag of men een echte vakbeweging moet zijn dan wel een oppositie (in de zin bijvoorbeeld van 't KOR, dat destijds binnen *Solidarność* hoe langer hoe meer invloed kreeg, iets wat mede tot het verbod ervan heeft geleid). Volgens de illegale krant staan de diverse vertegenwoordigers van *Solidarność* geheel verschillende dingen voor en zullen zij niet langer samen actief kunnen zijn 1).

Daarmee wordt volgens ons de spijker op de kop geslagen. En wij zijn er ook van overtuigd, dat die stroming binnen het vakverbond die er naar streeft 'een échte vakbeweging' te zijn, aan betekenis zal winnen naarmate de invloed van de nieuwe managersklasse in Polen zal toenemen en deze klasse meer en meer haar stempel zal drukken op de economische en politieke verhoudingen. De tegenstelling zal dan lopen tussen de managersklasse en de vakbeweging enerzijds, de arbeiders anderzijds. Het zal geen nieuwe tegenstelling zijn. Het gaat om een bestaande tegenstelling, die alleen maar veel duidelijker zichtbaar zal zijn geworden.

1) Wij citeren *Tygodnik Mazowsze* uit *De Volkskrant* van 17 oktober j.l.

— 0 —

ON-SOCIALISTISCH? WAT HAD U DAN GEDACHT?

Drs. Arie Oostlander, directeur van het wetenschappelijk bureau van het CDA, heeft zich uitermate fel en kritisch uitgelaten over het door een commissie onder voorzitterschap van oud-minister Pronk opgestelde vernieuwingsrapport *Schuivende Panelen* van de PvdA. Wat hij erop aan te merken heeft kan zeer kort worden samengevat. Hij vindt, dat het on-socialistisch is en dat, meent hij, was nu toch juist wel het minste, dat men van een socialistische partij verwachten mocht.

Deze kritiek van drs. Oostlander gaat in tweeërlei opzicht mank. Als hij te kennen geeft, dat hij van een socialistische partij iets anders had verwacht, dan blijkt daaruit, dat hij de Partij van de Arbeid geheel ten onrechte voor een socialistische partij houdt. Het is de partij die het progressieve deel van het ondernemersdom vertegenwoordigt, de partij die allesbehalve 'de maatschappij veranderen' wil, zoals drs. Oostlander vindt dat ze zou moeten willen, maar die de heersende kapitalistische produktiewijze verbeteren wil, niet meer. Als drs. Oostlander vertelt wat of er naar zijn mening allemaal zou hebben moeten

staan in het 'vernieuwingsrapport' om het tot een socialistisch rapport te maken, dan komt daardoor aan het licht, dat hij van het socialisme niet de flauwste notie heeft.

De opstellers van het rapport, zo wordt hun door drs. Oostlander verweten, zeggen niet: wij gaan de wereld veranderen, wij gaan de maatschappij vernieuwen. Nee, dat doen ze inderdaad niet. Ze kijken, als vooruitstrevende kapitalistische ondernemers wel uit! Ze proberen realistisch te zijn, dat wil zeggen: zich op kapitalistische wijze aan te passen aan de huidige kapitalistische ontwikkelingen.

Dat de opstellers van *Schuivende Panelen* geen rekening houden met de realiteit van de klassenscheiding en met de daaruit voortvloeiende klassenstrijd is iets, dat men hun – vertegenwoordigers van het progressieve kapitalisme die ze zijn – natuurlijk niet kan verwijten. Wat dát betreft zijn ze volstrekt ónrealistisch. Maar drs. Oostlander, die uiteraard al evenmin oog heeft voor de klassenstrijd, verwijt hun geen gebrek aan realisme, hij verwijt hun, juist omgekeerd, wat hij voor hun realisme aanziet.

Moeten socialistena, zoals drs. Oostlander meent, ingaan tegen de geest van de tijd? Moeten ze idealen hoog houden? Moeten ze 'wereldverbeters' zijn? Hij schijnt het te denken en vermoedelijk zou hij zeer vreemd staan te kijken indien men hem duidelijk zou proberen te maken, dat het socialisme géén ideaal is dat verwezenlijkt dient te worden, doch de werkelijk bestaande beweging die de heersende toestand opheft, dat wil zeggen: de zelfstandige beweging der arbeiders. En niet tégen de heersende ontwikkeling gaat het socialisme in, het is daarvan het onvermijdelijk produkt.

Natuurlijk heeft *Schuivende Panelen* met die werkelijke ontwikkeling niets te maken. Het gaat zelfs, wat drs. Oostlander wel niet vermoedt, juist wél tegen die ontwikkeling in, in zoverre, dat het de PvdA, via een 'vernieuwing', beter geschikt wil maken om tegen de klassenstrijd van de arbeiders een dam op te werpen. Want de PvdA verkeert – niet als enige partij trouwens – in een crisis juist doordat ze zelfstandige arbeidersstrijd hoe langer hoe meer van betekenis wordt in de huidige fase van het kapitalisme.

„Arbeiders”, heeft drs. Oostlander van het vernieuwingsrapport van Pronk c.s. gezegd, „vreten dit niet.” Hij voegde er ook met zoveel woorden aan toe, dat arbeiders zich in een dergelijk rapport ook niet verdiepen. Dáár heeft drs. Oostlander volkomen gelijk in. Maar hij vergeet, of liever hij beseft niet, dat het bewuste rapport ook niet voor arbeiders is bedoeld, maar voor de technokratische intellectuelen die in en eventueel buiten de PvdA aan het kapitalisme dokteren.

Om nog even op die 'tijdgeest' terug te komen, drs. Oostlander verklaart, dat 'strijd tegen de tijdgeest' datgene was wat de anti-revolutionairen, de kring waaruit hij voortkomt, altijd met de socialistena verbond. Jawel, met die zich socialist noemende intellectuelena, die maatschappelijke idealen najoegen en „. . . *Dat is ons hei-ei-lig i-deaal*” zongen. Maar met de arbeiders waren de anti-revolutionairen, de voormannen van de AR-partij, nimmer en nooit verbonden. De grote AR-voorman Abraham Kuypere, wiens portret nog altijd in drs. Oostlander's werkkamer hangt, is de man geweest van de beruchte 'worgwetten', die zich direkt tegen de arbeiders keerden. Die man kon ongetwijfeld beter opschieten met idealisten dan met werkenden die voor hun materiële belangen opkwamen. Voor drs. Oostlander geldt hetzelfde, denken wij. Vandaar dat hij van leer trekt, waar hij ook maar de schijn van realisme meent te bespeuren. Zoals we hierboven al zeiden, het is de schijn. Maar dat verandert natuurlijk niets aan het feit, dat drs. Oostlander niets tegen 'socialistische' idealisten heeft en strijdende arbeiders evenmin ziet zitten als de commissie-Pronk.

Boekbespreking:

„TOT HET BITTERE EINDE”, EEN ANALYSE VAN DE BRITSE MIJNWERKERSSTAKING

Bij de Franse uitgeverij Acratie verscheen in de loop van dit jaar, onder de titel *Tot het bittere einde* een ruim 200 bladzijden tellend boek over de mijnwerkersstaking in Groot-Brittannië, die in maart 1984 begon en in maart 1985 eindigde. Het is één van de langzamerhand bijna niet meer te tellen publikaties over dit konflikt, maar voor zover wij weten het enige in de Franse taal. Aan de geïnteresseerde Franse lezer is daarmee een studie voorgelegd, die zich in belangrijke mate (en gunstig) onderscheidt van alles wat tot dusver in Engeland zelf over dit onderwerp het licht heeft gezien. We willen daarmee niet beweren dat de Engelse boeken en brochures die over deze staking handelen geen van alle de moeite van 't lezen waard zouden zijn. Maar het is wel zo, dat de kleine Franse studie van *Henri Simon* 1) aandacht schenkt aan facetten, die tot op heden door praktisch alle overige schrijvers volstrekt verwaarloosd zijn. Wat hij namelijk in het bijzonder onderzocht heeft is, in hoeverre in de loop van deze een vol jaar durende strijd door de mijnwerkers activiteiten zijn ontplooid en methoden zijn toegepast die in het geheel niet passen in het kader van een ‚officieel’ optreden van een vakbond.

Een nauwkeurige analyse, aldus de auteur, toont aan, dat hetgeen er van dag tot dag gebeurde aansluit bij een bijkans veertigjarige praktijk van de zelfstandige arbeidersstrijd in Groot-Brittannië ook al was er dan *formeel* niet van zelfstandige strijd sprake. Hij laat óók zien, dat de mijnwerkersbond NUM 2) niets heeft nagelaten om dit aspect te verdoezelen of – waar dat onmogelijk was – een zelfstandig handelen van de kompels hetzij te verhinderen, hetzij de wind uit de zeilen te nemen.

De titel van het boek is ontleend aan een uitspraak van een mijnwerkersvrouw in Zuid-Wales. Op een moment dat de staking al zo'n acht maanden aan de gang was verklaarde zij: „Men kan er verzekerd van zijn, dat wij tot het uiterste zullen volhouden, dat wij zullen blijven strijden tot het bittere eind!” Het einde is inderdaad bitter geweest. Maar dat wil volstrekt niet zeggen dat de langste mijnwerkersstaking uit de Britse geschiedenis niets positiefs heeft opgeleverd of zonder betekenis zou zijn geweest.

Het boek van Simon bevat veertien hoofdstukken. In het eerste daarvan worden zeer beknopt het karakter en de structuur geschetst van de Britse vakbeweging in het algemeen en de mijnwerkersbond in het bijzonder. Daarop volgt een tweede hoofdstuk waarin wordt uiteengezet, dat de nationalisatie van de Britse kolenindustrie direkt na het einde van de tweede wereldoorlog op 1 januari 1947 niets te maken had met een poging om de zogenaamde idealen van de Labourpartij te verwezenlijken, maar alles daarentegen met een streven een zo groot mogelijke proukdktiviteit te bereiken teneinde het Britse kapitaal een zo gunstig mogelijke konkurrentiepositie te bezorgen. De schrijver doet dat aan de hand van karakteristieke uitspraken van de direkt betrokkenen - topfiguren van Labour - waarop zowel destijds als later maar weinig acht is geslagen. Hij laat vervolgens zien dat het ten aanzien van de kolenindustrie door alle Britse regeringen (met inbegrip van de zogenaamde ‚Arbeidersregeringen’) gevoerde beleid uitsluitend gericht is geweest op efficiency en een zo laag mogelijke kostprijs.

1) Henry Simon, *To the bitter end, Grève des mineurs en Grande-Bretagne mars 1984 – mars 1985*, 1987, 207 blz., 78 francs.

2) NUM: National Union of Mineworkers.;

Van dat beleid zijn in de loop van bijna 40 jaar niet weinig mijnsluitingen *om economische redenen* het gevolg geweest en met die sluitingen – waarvan er bepaald niet weinig plaats vonden in tijden dat Labour aan het bewind was – is de NUM vrijwel steeds akkoord gegaan, gelijk Tony Wedgwood Benn, minister voor energie in één van de Labour-regeringen, eind 1978 nadrukkelijk verklaarde. Het was, zo betoogt de auteur, waarempel niet alleen maar de konservatieve vleugel van het Britse kapitaal die het aandeel van de kolenindustrie bij de energieproductie terugschroefde. Labour, de progressieve vleugel van het Britse kapitaal, was daar nog bedrevener in. Maar tegelijkertijd was er, onder alle kabinetten, sprake van modernisering. Het een en het ander bleef niet zonder gevolgen, zowel voor de mijnwerkers als voor de bond.

Belangrijker nog dan deze vaststellingen, die weinig heel laten van de legende dat de NUM zich uit alle macht tegen mijnsluitingen of dreigende mijnsluitingen zou hebben verzet, is Simon's beschrijving hoe regering en vakbond in 1966 de handen ineengeslagen hebben bij het pogen om ,wilde' stakingen van mijnwerkers onmogelijk te maken. Het was een pogen dat gedoemd was volledig te mislukken en waarom dat zo was blijft de lezer niet verborgen.

Het is uiteraard onmogelijk de uiteenzettingen van Simon hier op de voet te volgen. Wij hebben in het bovenstaande iets laten zien van wat men de achtergrond van zijn beschouwingen zou kunnen noemen: het feit namelijk dat zich duidelijk een tegenstelling manifesteerde tussen de mijnwerkers en hun zogenaamde leiders. Dat was al zo in de dagen dat de sekretaris van de bond als getuige optrad tegen de ,(wilde') stakers in Grime-thorpe in 1947 en het is door de jaren heen zo gebleven. Het is die tegenstelling die ook bij de staking van 1984–1985 niet ontbroken heeft.

Bij zijn schildering van de gebeurtenissen legt Simon er voortdurend de vinger op. Wie hem van bladzijde tot bladzijde volgt zal alleen maar kunnen glimlachen om de in sommige ,linkse' milieus gehuldigde opvatting, dat Arthur Scargill iets zou hebben ontketend, dat een dodelijke bedreiging vormde voor de heersende klasse. Bij lezing van het hier besproken boek dringt zich eerder de omgekeerde konklusie op. De dreiging, die door de heersende klasse werd gevoeld, en van de achterban van de bond uitging, trachtte de bond zoveel mogelijk weg te nemen.

Aan het eind van zijn boek definieert Henri Simon de Britse mijnwerkersstaking als een strijd, die de bond niet heeft kunnen vermijden, maar waarvan hij zich tegelijkertijd al evenmin kon distanciëren. Hij leidt daaruit af, dat een vakbond van het type van de NUM zijn eigenlijke funktie niet meer vervult en dat mede tengevolge van de mijnwerkersstaking een probleem als de (voor het kapitaal noodzakelijke en onvermijdelijke) hervorming van de vakbeweging op de agenda is geplaatst. De zogenaamde Demokratische Mijnwerkersbond, die zich van de NUM heeft afgespritsst, schijnt op 't eerste gezicht een stap in die richting te zijn. Maar Simon waarschuwt hen die dat reeds als vaststaand aannemen. Noch de wetten van de regering Thatcher, noch de vorming van organisaties die, gelijk de zojuist genoemde, op basis van die wetten willen opereren, kunnen een halt toeroepen aan de strijd van de arbeiders zelf of hun strijdwil blussen. Ze kunnen dat evenmin als de traditionele organisaties, gelijk de NUM, dat ooit hebben kunnen doen.

Wat zijn boek overtuigend aantoonst is dit, dat er beslist niet alleen bij ,wilde' akties van een zelfstandig optreden der arbeiders sprake is. Hij laat zien dat de simpele tegenover elkaar stelling van een door de bond uitgeroepen en geleid konflikt enerzijds en een zogenaamde ,wilde' aktie anderzijds, geen recht doet aan alle nuanceringen die men in de maatschappelijke werkelijkheid kan waarnemen. Hierin ligt de betekenis van zijn geschrift. We aarzelen niet het een uitstekend boek te noemen. Wij zullen dan ook ons best doen een Nederlandse vertaling te bevorderen.

C.B.

OVER DE VAKBONDEN EN HUN ACHTERBAN

In september j.l., op een tijdstip dat in de Engelse badplaats Blackpool aan de Ierse Zee het meerdaagse kongres van de Britse vakbeweging werd gehouden, publiceerde het dagblad *Financial Times* onder het opschrift 'Vakbonden en hun leden' een belangwekkend kommentaar. Het handelde, uiteraard, in het bijzonder over die kwestie die in Blackpool het veruit belangrijkste agendapunt vormde; het handelde tevens over de crisis waarin de Britse vakbeweging, evenals trouwens de vakbeweging elders, al geruime tijd verkeert.

Om met het laatste te beginnen: het desbetreffende artikel begint met de vaststelling, dat 'in de afgelopen tien jaar ten gevolge van de economische slapte, structurele maatschappelijke veranderingen en een anti-vakbondspolitiek van de regering het ledental van de vakbeweging aanzienlijk is gedaald'. De organisatiegraad, die voordien 55 pct. bedroeg, verminderde tot 37 pct.

Lange tijd, aldus genoemd blad, weigerde het overkoepelend orgaan van de Britse vakbeweging het feit van de voortdurend inkrimpande achterban onder ogen te zien. Nu men er als het ware zo stevig met de neus op wordt gedrukt, dat men er eenvoudig niet meer omheen kan, hebben de organisatoren van het kongres het zo weten te plooiën, dat er in Blackpool niet gedebatteerd wordt over wat en hoe een moderne vakbeweging zou moeten wezen. De meningen daarover en over de vraag in hoeverre het ledenverlies tot staan zou kunnen worden gebracht door een hervorming van de vakbeweging, lopen sterk uiteen. De organisatoren van het vakbewegingskongres hebben die meningsverschillen willen verzoezelen en hebben de schijn van eensgezindheid willen bewaren door daaraan een werkelijke discussie op te offeren. De *Financial Times* zag daarin, terecht, een bewijs van zwakte. Bovendien verwachtte de krant, dat de instelling van een speciale commissie die zich de eerstkomende twaalf maanden met het probleem zou bezighouden, niets tot de oplossing ervan zou bijdragen. Zo'n commissie kan de meningsverschillen die nu onder tafel zijn geveegd niet uit de weg ruimen en evenmin kan zo'n commissie bewerkstelligen, dat er ook maar één vakbondslid bij komt.

Dat een voor de financiële bourgeoisie en het ondernemersdom bestemde krant als de *Financial Times* niet alleen in vele kolommen grote aandacht aan het vakbewegingskongres besteedde, maar bovendien in een kommentaar ook uiting gaf aan haar bezorgdheid over de moeilijkheden waarmee de bonden kampen, is niet verwonderlijk. Een goed functionerende vakbeweging is voor het kapitalisme van het allergrootste belang. Een geringere organisatiegraad bezorgt niet alleen de vakbewegingsbureaucratie kopzorgen, maar óók de ondernemers.

Waarover gaan de meningsverschillen, die in Blackpool wél telkens aan de orde kwamen, maar niet uitputtend en fundamenteel behandeld mochten worden? In wezen hierover, of de aloude vakbondsmythe onverzwakt gehandhaafd diende te worden dan wel zo langzamerhand in de rommelkamer moet worden bijgezet. Anders geformuleerd: hierover of de bonden nog langer de schijn moeten ophouden dat zij de principiële tegenstanders van de werkgever zijn – zoals bijvoorbeeld ijverig gedaan werd door Arthur Scargill en zijn medebestuurders van de mijnwerkersvakbond tijdens de grote staking – of wel dat de bonden zich minder ideologisch en veel praktischer moeten opstellen. Het laatste wordt bijvoorbeeld gedaan door de vakbond van de arbeiders in de elektronische industrie 1). Deze bond sluit kontrakten af op grond waarvan hij in een bepaald bedrijf de enig erkende organisatie is. Dat is vanzelfsprekend een inbreuk op de traditionele Britse situatie, waarin het personeel van een onderneming door verscheidene bonden wordt ,vertegen-

1) De *Electrical, Electronic Telecommunications and Plumbing Union (EETPU)*.

woordigd'. Daar komt dan nog bij, dat in die kontrakten soms nog een clause is opgenomen, dat de organisatie geen stakingen zal uitroepen en het gehele kontrakt heel duidelijk de nauwe samenwerking tussen vakbond en bedrijfsleiding ademt.

Op het kongres in Blackpool keerde Arthur Scargill zich uitermate heftig daartegen. Vraagt men zich af waarom, dan kan het antwoord natuurlijk niet luiden dat hij een dergelijke praktijk ten scherpste veroordeelt. Want de praktijk van alle bonden verschilt niet zo heel veel. Scargill acht het echter volstrekt verkeerd om ronduit voor die praktijk van harmonische samenwerking *uit te komen*. Vasthouden aan de vakbondsmythe is voor hem de bestaansvoorwaarde van de vakbeweging. Natuurlijk zei hij het niet op deze manier. Hij bediende zich van het klassieke ideologische jargon en beschuldigde de bond(en) in kwestie van 'verraad' aan de werkende klasse.

Wat in Blackpool, doordat een fundamentele discussie daar taboe was verklaard, niet aan de orde kwam, was de vraag in hoeverre de maatschappelijke ontwikkeling, d.w.z. de situatie op de arbeidsmarkt, de nieuwe technieken en de noodzaak van minder gekomplieerde verkoop van de arbeidskracht, de vakbondsmythe ondergraaft en de door Scargill bestreden gang van zaken onvermijdelijk maakt. Het is naar onze mening niet toevallig, dat de top van de Britse vakbeweging hoe langer hoe meer geneigd is om bij de zich veel zakelijker opstellende Amerikaanse vakbeweging in de leer te gaan. De *Financial Times* juicht dat natuurlijk toe en betreurt dat het debat daarover alleen maar binnenskamers in de burelen van de TUC 2) en niet op een kongres wordt gevoerd.

Terwijl in Blackpool het kongres van de TUC aan de gang was, werd in Londen het jaarlijkse kongres van de bond van treinmachinisten gehouden. Terry Clarke, de voorzitter van deze vakbond, keerde zich in zijn openingstoespraak tot die leden, die op eigen gelegenheid een ('wilde') staking beginnen en dan verlangen dat de bond zich achter hen zal scharen ofschoon dat de bond wettelijk niet is toegestaan. 'Als de bond dat doet, riskeert hij een inbeslagname van de bondsgelden', aldus Clarke. 'Er wordt door de betrokken leden van de bond iets onmogelijks verlangd'. Clarke legde met zijn woorden precies de vinger op de moeilijke positie waarin de vakbeweging verkeert. Zij kan in de huidige samenleving steeds moeilijker de vakbondsmythe handhaven en juist dat is één van de redenen van haar ledenverlies. Anderzijds is dat ledenverlies een probleem, aangezien het de beheersing van de arbeidersklasse moeilijker maakt en haar betekenis als onderhandelingspartner dientengevolge kleiner wordt.

De *Financial Times* noemde ronduit een praktijk zoals die van de EETPU een praktijk ten gunste van het kapitalisme. Dat is de oude, traditionele praktijk natuurlijk ook. De *Financial Times* had beter kunnen spreken van een praktijk die beter is aangepast aan de behoeften van het kapitalisme van *nu*. Zo zien wij het. Dat is de reden, dat wij de gang van zaken binnen de Britse vakbeweging hoogst belangrijk vinden en symptomatisch voor wat er met de vakbeweging daar en elders te gebeuren staat. Dat zal er in enkele woorden op neer komen, dat zij via een 'hervorming' haar taak in de kapitalistische samenleving beter – of liever gezegd: op andere wijze – zal vervullen, maar dat haar tegenstelling tot haar achterban, tot de arbeidersklasse, nog duidelijker zichtbaar zal zijn dan thans reeds het geval is.

- 2) TUC: *Trade Union Congress*, de overkoepelende organisatie waarbij praktisch alle Britse vakbonden zijn aangesloten.